

TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960-1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*. Diplomová práce, FF UK, Ústav českých dějin 2006, 176 s.

Na úvod je třeba upozornit, že práci jsem četl již v rukopise, takže ojedinělé námitky vůči faktografii či stylistice jsem s autorem konzultoval před finální úpravou textu a nyní nemám v tomto směru co dodávat - respektuji autorovo rozhodnutí zachovat někde vlastní náhled. Zdůrazňuji také, že i po druhém čtení považuji práci za výbornou ve všech směrech - rozsahem i formou zpracování zcela splňuje požadavky kladené na tento druh textu.

Cílem práce bylo zachytit každodenní fungování nejnižšího organizačního článku StB a vliv její činnosti na život občanů ve vybraném modelovém regionu, v tomto případě okresu Havlíčkův Brod. Takto zvolené téma je z hlediska dosavadního přístupu poměrně originální a autor musel volit vlastní cestu k jeho uchopení. Je sympatické, že se nespolehl na nejjednodušší cestu využít pouze materiálů StB, které má i vzhledem ke svému zaměstnání nejsnáze k dispozici, a pracoval jak s dokumenty jiného druhu, tak hlavně i s literaturou, včetně sociologické a memoárové. Výsledný obraz je plastičtější a není pochyb o tom, že Tomek postřehl a popsal celou řadu jevů, jež překračují rámeček „mikrosondy“ do jednoho regionu.

Text se, kromě nezbytného historického zakotvení, točí kolem tří velkých témat: StB jako mocenský nástroj KSČ a její struktura a metody na místní úrovni; údajný nepřítel a činnost StB vůči němu; konec režimu a podoba odchodu StB z okresu. Každá tato velká kapitola je logicky rozčleněna na podkapitoly, nechybí ani obecnější pasáže o „velké“ StB, charakteristika regionu i nástin důvodů pádu režimu. Jádrem práce je však okres a „jeho“ StB. Tomek přesvědčivě ukazuje, jak zvláštní bylo postavení tajné policie na této úrovni, vyvrací představu o její všudypřítomnosti a všemoci, zároveň však ukazuje, jak důležitý byl strach, který obratně vyvolávala. Nepotřebovala na to tisíce agentů a stovky policistů, stačilo buď občas tvrdě zasáhnout proti vytypovaným odpůrcům, nebo formou „prevence“ zastrašovat širší okruhy občanské společnosti. Autor po důkladném studiu posunul i naše

poznání opozice (odporu) - se všemi případnými výhradami k těmto termínům. Potvrdil i mé přesvědčení, že výzkum tohoto fenoménu je teprve v počátcích a bude třeba odhodit některé přetrvávající výkladové modely, ať už hovořící o nedostatku odvahy a činnosti v mimopražském /mimobrněnském/ prostředí, či vystavěné na úzce definovaném pojetí opozice, ztotožněné s Chartou 77. Pozornost, kterou autor (ovšem na základě pozornosti StB) věnuje mládeži a církevnímu prostředí je krok správným směrem.

Není cílem tohoto „posudku“ hlouběji práci popisovat, hovoří sama za sebe. Jediným doporučením pro autora může být jen návrh na převedení některých pasáží do tabulkové podoby, na místech, kde se hovoří o počtu svazků či agentů je text přetížený čísly. Tento návrh souvisí s tím, že podporuji její publikování (např. v rámci některé z edic Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Z pohledu oponenta diplomové práce pak navrhuji klasifikaci výborná a získání titulu PhDr.

V Praze dne 19.5. 2006

Jaroslav Cuhra, Ph.D.

